

АНОТАЦІЯ

Бенедик Л.В. Конституційно – правове забезпечення культурних прав людини в сфері місцевого самоврядування (питання теорії та практики). – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081«Право». – Національний університет «Острозька академія», Острог, 2025.

Наукову працю присвячено комплексному дослідженню теоретичних та практичних аспектів реалізації культурних прав людини в сфері місцевого самоврядування та напрямів удосконалення механізму їх реалізації на рівні громади, зокрема в умовах воєнного стану.

Муніципальна влада охоплює широку сферу життєдіяльності територіальної громади, що включає місцеві питання не лише соціально-економічного, а й духовно-культурного значення.

Стан матеріально-технічного забезпечення діяльності органів місцевого самоврядування, фінансова спроможність новостворених територіальних громад, істотне розширення їхніх повноважень, створення нових структурних підрозділів має гарантувати належну реалізацію прав та свобод людини на місцевому рівні.

У контексті цього недостатньо уваги звертається на проблеми забезпечення культурних прав людини. Протягом тривалого часу саме ця категорія прав людини переважно розглядалася як декларативна, тому сьогодні вона має бути наповнена конкретним юридичним змістом. Цей факт знаходить відображення в міжнародних актах, що встановлюють стандарти захисту саме згаданої категорії прав особи, в судовій практиці та національному законодавстві.

На тлі значної кількості наукових розробок, спрямованих на вдосконалення функціонування місцевого самоврядування, проблема реалізації саме культурних прав людини на рівні територіальної громади є недослідженою та становить значний науковий інтерес.

У роботі комплексно проаналізовано та систематизовано різноманітні теоретико-методологічні, експертні та практично-прикладні підходи щодо забезпечення культурних прав та свобод людини у сфері місцевого самоврядування, в тому числі й можливості впровадження у вітчизняну муніципальну практику позитивного досвіду зарубіжних країн, зокрема в контексті євроінтеграційних процесів.

У першому розділі «Конституційно-правова інтеграція інституту місцевого самоврядування в публічно-владну діяльність у сфері культури» визначено європейську культурну політику як детермінанту діяльності органів місцевого самоврядування у сфері культури та обґрунтовано необхідність виокремлення культурних прав людини в системі соціальних прав з огляду на те, що саме реалізація людиною своїх культурних прав і свобод є необхідною умовою достойного та вільного її існування, соціальною передумовою для задоволення духовних потреб, основою моральності не лише окремо взятого індивіда, а й суспільства в цілому.

Беручи до уваги міжнародні стандарти у сфері прав людини, конституційно-правовий статус особи, природу інституту місцевого самоврядування, культурні права (які на місцевому рівні трансформуються у культурні муніципальні права) визначено як можливості людини щодо забезпечення культурних та духовних потреб на локальному рівні індивідуально чи колективно за сприяння громади та її представницьких органів місцевого самоврядування, способами та засобами, визначеними нормами чинного законодавства та актами локальної нормотворчості.

Запропоновано удосконалити конституційну регламентацію культурних прав шляхом закріплення на конституційному рівні загальних засад державної культурної політики, що сприятиме піднесенню ролі культури у суспільному житті та приверне увагу органів влади всіх рівнів до проблем культурного розвитку.

Обґрунтовано необхідність врахування культурних прав та їх реалізацію безпосередньо при визначенні Цілей сталого розвитку України, розширивши їх перелік та не обмежуючись лише правом на освіту.

Виокремлено особливості конституційно-правового регулювання відносин у сфері культури, зумовлені насамперед тим, що: культура – це сфера суспільного життя, що саморегулюється; правове регулювання якої максимально має поєднувати як імперативний метод, так і диспозитивний; необхідне врахування та приведення вітчизняної культурної політики у відповідність до європейських стандартів, культурної політики ЄС загалом; обмеження культурних прав в умовах війни.

Розглядаючи культурні права в системі муніципальних прав людини, автором акцентовано увагу на їх особливостях, а саме: вони мають специфічну дію (поширюються на духовно- культурну сферу життя людини); мають на меті забезпечити творчий розвиток особистості, заохочуючи свободу всіх видів творчості; сприяють самореалізації людини, надаючи можливість кожному стати активним учасником культурного життя, користуватись закладами культури, реалізовувати право на доступ до культурних цінностей тощо; можуть мати не лише індивідуальний , а й колективний характер .

Колективні культурні права належать корінним народам, зокрема право на дотримання, відродження та розвиток своїх духовних, релігійних та культурних традицій і звичаїв, збереження матеріальної та нематеріальної культурної спадщини. Колективні права гарантуються й особам, які належать до національної меншини (спільноти), та мають право на: самоідентифікацію; використання мови національної меншини (спільноти); освіту, зокрема мовами національних меншин (спільнот); збереження культурної самобутності національної меншини (спільноти).

На основі виокремлення культурних прав серед усього комплексу муніципальних прав обґрунтовано пріоритетність цих прав, оскільки саме культурні права сприяють всебічному розвитку особи та є передумовою

здійснення інших муніципальних прав шляхом сприяння участі особи в політичній, економічній та соціальних сферах місцевого життя, сприяють зміцненню основ духовності української державності та розвитку громадянського суспільства.

Другий розділ «Теоретико-правові основи функціонування органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення реалізації культурних прав людини» охоплює такі питання, як повноваження органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення культурних прав людини; критерії розмежування повноважень органів місцевого самоврядування та органів державної влади в сфері культури в контексті реформи децентралізації; особливості реалізації окремих видів культурних прав людини на рівні громади.

Найбільш сприятливим у вибудовуванні нормативної конструкції культурних прав є поєднання негативних та позитивних зобов'язань як з боку держави, так і з боку муніципальної влади, інститутів громадянського суспільства. При цьому важливо зберегти баланс індивідуальних та колективних інтересів у сфері культури, що в свою чергу і має бути визначальним при законодавчій регламентації повноважень органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення культурних прав та пошуку шляхів ефективності функціонування інституту місцевого самоврядування у сфері культури.

Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері забезпечення культурних прав людини визначено як сукупність прав та обов'язків органів місцевого самоврядування у сфері духовно-культурних відносин, спрямованих на забезпечення можливостей, потреб та інтересів людини, окремих соціальних груп та суспільства в цілому на рівні територіальної громади шляхом створення правових гарантій для вільного провадження культурної та освітньої діяльності, свободи творчості, доступу до культурних цінностей, культурної спадщини, підвищення освітнього рівня громадян

зادля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору шляхом надання доступних та якісних культурних та освітніх послуг.

Аргументовано, що повноваження органів місцевого самоврядування безпосередньо в частині забезпечення реалізації культурних прав особи на рівні територіальної громади є дискреційними. Уповноважені суб'єкти місцевого самоврядування мають можливість на власний розсуд визначати повністю або частково зміст чи обсяг рішення, яке приймається або обирати на власний розсуд один із кількох варіантів рішень, передбачених проєктом акта, встановлювати строки, підстави та порядок прийняття рішень, спрямованих на забезпечення належної реалізації культурних прав на рівні громади.

З'ясовано, що судовий контроль за реалізацією дискреції адміністративних органів, в тому числі й органів місцевого самоврядування зводиться до визначення правомірності дій органів публічної влади, а не доцільності їх рішень. У свою чергу це повністю відповідає сучасному баченню ролі інституту місцевого самоврядування та впровадженню принципу субсидіарності на місцевому рівні та свідчить про наближення до європейських стандартів доброго врядування.

Надано пропозиції щодо необхідності розширення власних повноважень органів місцевого самоврядування, оскільки саме органи місцевого самоврядування здатні та мають необхідні ресурси для їх реалізації на рівні громади. Це повністю відповідатиме принципам доброго демократичного врядування, зокрема ефективності та результативності для забезпечення досягнення цілей при найбільш оптимальному використанні ресурсів; відкритості і прозорості, для забезпечення публічного доступу до інформації та сприяння розумінню того, як реалізується муніципальна діяльність у культурній сфері; підзвітності перед територіальною громадою за результатами реалізації власних повноважень.

Обґрунтовано нагальну потребу у створенні виконавчих органів обласних та районних рад; зміні статусу місцевих держадміністрацій з

органів загальної компетенції на контрольно-наглядові органи у системі виконавчої влади з функцією координації діяльності територіальних органів центральних органів виконавчої влади на відповідній території. Запропоновано трансформацію місцевих державних адміністрацій в установи префектурного типу.

Необхідність розширення обсягу та змісту повноважень органів місцевого самоврядування обумовлена безпосередньою участю мешканців у забезпеченні реальних можливостей щодо реалізації культурних прав на рівні громади; наявністю швидкого реагування на культурні потреби громади, реальною можливістю постійно та своєчасно аналізувати вплив рішень органів місцевого самоврядування на ситуацію, сприйняття рішень жителями громад, внесення необхідних коректив; ефективністю та результативністю досягнення цілей за найбільш оптимального використання ресурсів та під час визначення пріоритетності цілей; відкритістю та прозорістю в діяльності органів місцевого самоврядування; інноваційністю та відкритістю до змін; стратегічною орієнтацією забезпечення прав людини, культурного різноманіття та соціальної згуртованості за умов раціональності управління наявними у громади ресурсами та відповідальності за результати муніципальної діяльності в частині надання громаді культурних послуг, тощо.

Напрацьовано механізми для розширення державно-громадського партнерства у сфері освіти через нові підходи для співфінансування й управління закладами освіти.

Однак, військова агресія з боку РФ зупинила подальшу реалізацію реформи децентралізації у сфері освіти та внесла певні корективи у діяльність органів місцевого самоврядування. Зокрема, реалізація права на освіту залежить від стану самої громади: 1. яка знаходиться в окупації, 2. територія якої є деокупованою, 3. на її території ведуться бойові дії та 4. громади, на території якої бойові дії не ведуться.

Доведено, що культурна функція органів місцевого самоврядування зазнала істотних змін в умовах війни в Україні та сприяє підвищенню обороноздатності держави. Переконливим доказом цього є те, як в умовах воєнного стану органи місцевого самоврядування спільно з закладами освіти та культури на рівні територіальних громад намагаються забезпечити реалізацію не лише культурних прав, а й сприяють створенню належних умов перебування в громаді внутрішньо переміщених осіб, зміцненню обороноздатності та національного спротиву. Їхня діяльність потребує свого подальшого нормативно-правового регулювання, зокрема й шляхом локальної нормотворчості.

У третьому розділі «Конституційно-правові проблеми реалізації культурних прав людини в сфері місцевого самоврядування» розкрито поняття та структуру механізму реалізації культурних прав людини в сфері місцевого самоврядування; досліджено муніципальну партисипативну демократію як дієвий інструмент реалізації культурних прав людини на рівні територіальної громади в умовах розвитку громадянського суспільства; напрацьовано напрями удосконалення механізму реалізації культурних прав людини в сфері місцевого самоврядування в контексті європейського досвіду.

Сформульовано визначення механізму реалізації культурних прав людини на рівні місцевого самоврядування як сукупності взаємопов'язаних та взаємообумовлених нормативно-правових, демографічних, територіальних, організаційних, інформаційних та матеріально-фінансових ресурсів, шляхом надання якісних, своєчасних освітніх та культурних муніципальних послуг на основі ефективної взаємодії місцевого самоврядування з громадянським суспільством та державою.

Нормативно-правовий механізм реалізації культурних прав людини на рівні громади включає міжнародні стандарти у сфері культурного розвитку, законодавчу регламентацію компетенційних повноважень у сфері культурного розвитку, включаючи конкретизацію функцій та повноважень

органів місцевого самоврядування на рівні конкретно визначеної територіальної громади в актах локальної нормотворчості. Зокрема, мова йде про розробку стратегій розвитку громад, затвердження місцевих програм та регламентацію культурних прав громади у Статутах громад.

Організаційною складовою механізму реалізації культурних прав людини в сфері місцевого самоврядування є сукупність відповідних суб'єктів місцевого самоврядування, які, використовуючи різноманітні форми, методи та способи у своїй діяльності, надають освітні та культурні послуги на рівні громади, зокрема й шляхом розвитку муніципального співробітництва територіальних громад в межах України та налагодженням співпраці з територіальними громадами зарубіжних країн.

Необхідним складником механізму реалізації культурних прав є інформаційний: налагодження різноманітних каналів комунікації, забезпечення права на доступ до публічної інформації, проведення опитувань щодо першочерговості втілення в життя певних культурних та освітніх проєктів тощо.

Вкрай важливою є матеріально-фінансова основа механізму, яку становлять матеріальні ресурси, майно комунальних закладів, кошти місцевих бюджетів, позабюджетні кошти тощо.

Напрацьовано пропозиції щодо вдосконалення механізму реалізації культурних прав людини:

1. Активізація запровадження учасницьких процедур, що істотно підвищить рівень довіри до органів управління, сприятиме подальшій співвідповідальності всіх зацікавлених осіб у процесі реалізації культурних прав на рівні громади.

2. Враховуючи недостатню інвестиційну привабливість культурної та освітньої сфери діяльності, вкрай важливим є пошук джерел фінансування. Варто зосередити увагу місцевого самоврядування на отриманні грантової підтримки та меценатської допомоги; отриманні коштів за рахунок надання платних послуг, залученні коштів інших громад на основі договорів про

співробітництво територіальних громад, в тому числі й міжнародне; розвитку таких форм залучення коштів як краудфандинг та фандрейзинг.

3. Врахування можливих форм співробітництва у стратегічних планах розвитку територіальних громад, зокрема й співробітництва з громадами країн ЄС.

4. Рекомендовано впроваджувати інноваційні підходи в процесі забезпечення культурних прав людини на рівні громади, зокрема: використання сучасних інтернет-платформ з метою підвищення рівня компетентності публічних (муніципальних) службовців, які здійснюють управлінські функції в освітній та культурній сферах та працівників закладів освіти та культури; впровадження електронного врядування, проєктного менеджменту та стратегічного планування, краудсорсингу та діджиталізації в процес управління соціально-культурним розвитком громади.

5. Запропоновано органам місцевого самоврядування використовувати такий інструмент як медіація, що є способом як врегулювання спорів, так і процедурою, що направлена на запобігання виникненню такого конфлікту шляхом досягнення певних домовленостей сторін.

6. Запровадити посаду місцевого уповноваженого з прав людини, розробити відповідні акти локальної нормотворчості, які б чітко визначали його статус, внести відповідні зміни до чинних Статутів територіальних громад, що позитивно вплине на ефективність його діяльності, а також відповідатиме європейським традиціям доброго врядування.

Ключові слова: місцеве самоврядування, територіальна громада, права людини, культурні права, воєнний стан, громадянське суспільство, публічне управління, європейська інтеграція, демократія, децентралізація, самоорганізація населення, електронне врядування, медіація.

ABSTRACT

Benedyk L.V. Constitutional and legal provision of cultural human rights in the sphere of local self-government (issues of theory and practice). – Qualification scientific work in the form of a manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in the specialty 081 "Law". – National University "Ostroh Academy", Ostroh, 2025.

The scientific work is devoted to a comprehensive study of the theoretical and practical aspects of the implementation of cultural human rights in the sphere of local self-government and directions for improving the mechanism of their implementation at the community level, in particular under martial law.

Municipal authorities cover a wide range of activities of the territorial community, which includes local issues of not only socio-economic, but also spiritual and cultural importance.

The scope of material and technical support for the activities of local self-government bodies, the financial capacity of newly created territorial communities, a significant expansion of their powers, the creation of new structural units should guarantee the proper implementation of human rights and freedoms at the local level.

In this context, insufficient attention is paid to the problems of ensuring cultural human rights. For a long time, this category of human rights was mainly considered as declarative, therefore today it should be filled with specific legal content. This fact is reflected in international acts that establish standards for the protection of this category of human rights, in judicial practice and national legislation.

Against the background of a significant number of scientific developments aimed at improving the functioning of local self-government, the problem of implementing cultural human rights at the level of the territorial community is unexplored and is of considerable scientific interest.

The work comprehensively analyses and systematises various theoretical, methodological, expert and practically applied approaches to ensuring cultural

rights and freedoms of a person in the sphere of local self-government, including the possibility of introducing into domestic municipal practice the positive experience of foreign countries, in particular in the context of European integration processes.

The first section, “Constitutional and legal integration of the institution of local self-government into public and governmental activities in the sphere of culture,” defines European cultural policy as a determinant of the activities of local self-government bodies in the sphere of culture, and justifies the need to distinguish cultural human rights in the system of social rights, given that it is the realisation by a person of his cultural rights and freedoms that is a necessary condition for his dignified and free existence, a social prerequisite for satisfying spiritual needs, and the basis of morality not only of an individual, but also of society as a whole.

Taking into account international standards in the field of human rights, the constitutional and legal status of the individual, the nature of the institution of local self-government, cultural rights (which are transformed into cultural municipal rights at the local level) are defined as the ability of a person to ensure cultural and spiritual needs at the local level individually or collectively with the assistance of the community and its representative local self-government bodies, by the methods and means determined by the norms of current legislation and acts of local rule-making.

It is proposed to improve the constitutional regulation of cultural rights by enshrining at the constitutional level the general principles of state cultural policy, which will contribute to raising the role of culture in public life and draw the attention of authorities at all levels to the problems of cultural development.

It has been substantiated the need to take into account cultural rights and their implementation directly when defining the Sustainable Development Goals of Ukraine, expanding their list and not limiting themselves to the right to education.

It is highlighted the features of the constitutional and legal regulation of relations in the sphere of culture, due primarily to the fact that: culture is a self-

regulating sphere of public life; the legal regulation of which should maximally combine both the imperative method and the dispositive method; it is necessary to take into account and bring domestic cultural policy into line with European standards, the cultural policy of the EU as a whole; restrictions on cultural rights in times of war.

Considering cultural rights in the system of municipal human rights, the author focuses on their features, namely: they have a specific effect (extend to the spiritual and cultural sphere of human life); are aimed at ensuring the creative development of the individual, encouraging the freedom of all types of creativity; contribute to the self-realisation of a person, providing the opportunity for everyone to become an active participant in cultural life, use cultural institutions, exercise the right to access cultural values, etc.; can have not only an individual, but also a collective character.

Collective cultural rights belong to indigenous peoples, in particular the right to observe, revive and develop their spiritual, religious and cultural traditions and customs, to preserve tangible and intangible cultural heritage. Collective rights are also guaranteed to persons belonging to a national minority (community), and they have the right to: self-identification; use of the language of the national minority (community); education, in particular in the languages of national minorities (communities); preservation of the cultural identity of the national minority (community).

Based on the isolation of cultural rights among the entire complex of municipal rights, the priority of these rights has been justified, since it is cultural rights that contribute to the comprehensive development of the individual and are a prerequisite for the exercise of other municipal rights by facilitating the participation of the individual in the political, economic and social spheres of local life, and contribute to strengthening the foundations of the spirituality of Ukrainian statehood and the development of civil society.

The second section "Theoretical and legal foundations of the functioning of local self-government bodies in the field of ensuring the implementation of cultural

human rights" covers such issues as the powers of local self-government bodies in the field of ensuring cultural human rights; criteria for delimiting the powers of local self-government bodies and state authorities in the field of culture in the context of decentralisation reform; features of the implementation of certain types of cultural human rights at the community level.

The most favorable in building a normative structure of cultural rights is a combination of negative and positive obligations on the part of both the state and municipal authorities, civil society institutions. At the same time, it is important to maintain a balance of individual and collective interests in the field of culture, which in turn should be decisive in the legislative regulation of the powers of local self-government bodies in the field of ensuring cultural rights and finding ways to effectively operate the institute of local self-government in the field of culture.

The powers of local governments in the field of ensuring cultural human rights are defined as a set of rights and obligations of local governments in the field of spiritual and cultural relations aimed at ensuring the opportunities, needs and interests of a person, individual social groups and society as a whole at the level of a territorial community by creating legal guarantees for the free conduct of cultural and educational activities, freedom of creativity, access to cultural values, cultural heritage, and improving the educational level of citizens in order to ensure the sustainable development of Ukraine and its European choice by providing accessible and high-quality cultural and educational services.

It has been argued that the powers of local governments directly in terms of ensuring the implementation of cultural rights of an individual at the level of a territorial community are discretionary. Authorised local self-government entities have the opportunity to determine, at their own discretion, fully or partially, the content or scope of the decision being made or to choose, at their own discretion, one of several options for decisions provided for by the draft act, to establish the terms, grounds and procedure for making decisions aimed at ensuring the proper implementation of cultural rights at the community level.

It has been found that judicial control over the exercise of discretion by administrative bodies, including local self-government bodies, is reduced to determining the legality of the actions of public authorities, and not the expediency of their decisions. In turn, this fully corresponds to the modern vision of the role of the institution of local self-government and the implementation of the principle of subsidiarity at the local level and indicates an approach to European standards of good governance.

Proposals have been made regarding the need to expand the own powers of local self-government bodies, since it is local self-government bodies that are capable and have the necessary resources to implement them at the community level. This will fully comply with the principles of good democratic governance, in particular, efficiency and effectiveness to ensure the achievement of goals with the most optimal use of resources; openness and transparency to ensure public access to information and facilitate understanding of how municipal activities in the cultural sphere are implemented; accountability to the territorial community for the results of the implementation of their own powers.

The urgent need to create executive bodies of regional and district councils has been substantiated; changing the status of local state administrations from bodies of general competence to control and supervisory bodies in the executive system with the function of coordinating the activities of territorial bodies of central executive bodies in the relevant territory is proposed. The transformation of local state administrations into prefectural-type institutions has been proposed.

The need to expand the scope and content of the powers of local governments is due to the direct participation of residents in ensuring real opportunities for the implementation of cultural rights at the community level; the availability of a rapid response to the cultural needs of the community, a real opportunity to constantly and timely analyse the impact of local government decisions on the situation, the perception of decisions by community residents, and the introduction of necessary adjustments; the efficiency and effectiveness of achieving goals with the most optimal use of resources and prioritisation of goals;

openness and transparency in the activities of local governments; innovation and openness to change; a strategic orientation to ensuring human rights, cultural diversity, and social cohesion under the conditions of rational management of resources available to the community and responsibility for the results of municipal activities in terms of providing cultural services to the community, etc.

Mechanisms have been developed to expand state-civil partnership in the field of education through new approaches to co-financing and managing educational institutions.

However, the military aggression by the Russian Federation stopped the further implementation of the decentralisation reform in the field of education and made certain adjustments to the activities of local self-government bodies. In particular, the implementation of the right to education depends on the state of the community itself: 1. which is under occupation, 2. whose territory is deoccupied, 3. on its territory there are hostilities and 4. communities on whose territory there are no hostilities.

It has been proven that the cultural function of local self-government bodies has undergone significant changes in the conditions of war in Ukraine and contributes to increasing the defense capability of the state. Convincing evidence of this is how, in conditions of martial law, local self-government bodies, together with educational and cultural institutions at the level of territorial communities, try to ensure the implementation of not only cultural rights, but also contribute to the creation of appropriate conditions for the stay of internally displaced persons in the community, strengthening defense capability and national resistance. Their activities require their further normative and legal regulation, including through local rule-making.

The third section, “Constitutional and legal problems of the implementation of cultural human rights in the sphere of local self-government,” reveals the concept and structure of the mechanism for the implementation of cultural human rights in the sphere of local self-government; explores municipal participatory democracy as an effective tool for the implementation of cultural human rights at

the level of a territorial community in the context of the development of civil society; develops directions for improving the mechanism for the implementation of cultural human rights in the sphere of local self-government in the context of European experience.

The definition of the mechanism for the implementation of cultural human rights at the level of local self-government is formulated as a set of interrelated and mutually conditioned regulatory, demographic, territorial, organizational, informational, as well as material and financial resources, through the provision of high-quality, timely educational and cultural municipal services based on effective interaction of local self-government with civil society and the state.

The regulatory and legal mechanism for the implementation of cultural human rights at the community level includes international standards in the field of cultural development, legislative regulation of competences in the field of cultural development, including the specification of the functions and powers of local government bodies at the level of a specifically defined territorial community in local normative acts. In particular, this concerns the elaboration of community development strategies, the approval of local programs, and the regulation of cultural rights of a community in the Charters of communities.

The organisational component of the mechanism for the implementation of cultural human rights in the sphere of local self-government is a set of relevant local self-government entities that, using various forms, methods and means in their activities, provide educational and cultural services at the community level, including through the development of municipal cooperation of territorial communities within Ukraine and the establishment of cooperation with territorial communities of foreign countries.

An essential component of the mechanism for the implementation of cultural rights is information: the establishment of various communication channels, ensuring the right to access public information, conducting surveys on the priority of implementing certain cultural and educational projects, etc.

The material and financial basis of the mechanism is extremely important, which consists of material resources, property of municipal institutions, local budget funds, extra-budgetary funds, etc.

Proposals have been developed to improve the mechanism for the implementation of cultural human rights:

1. Intensification of the introduction of participatory procedures, which will significantly increase the level of trust in government bodies, contribute to the further co-responsibility of all stakeholders in the process of implementing cultural rights at the community level.

2. Given the insufficient investment attractiveness of the cultural and educational sphere of activity, it is extremely important to find sources of financing. It is worth focusing the attention of local governments on obtaining grant support and patronage; obtaining funds through the provision of paid services, attracting funds from other communities on the basis of agreements on cooperation between territorial communities, including international ones; developing such forms of attracting funds as crowdfunding and fundraising.

3. Taking into account possible forms of cooperation in strategic plans for the development of territorial communities, including cooperation with communities in EU countries.

4. It is recommended to implement innovative approaches in the process of ensuring cultural human rights at the community level, in particular: the use of modern Internet platforms to increase the level of competence of public (municipal) employees who perform managerial functions in the educational and cultural spheres and employees of educational and cultural institutions; the introduction of e-governance, project management and strategic planning, crowdsourcing and digitalisation in the process of managing the socio-cultural development of the community.

5. It is proposed that local self-government bodies use such a tool as mediation, which is both a way of resolving disputes and a procedure aimed at

preventing the emergence of such a conflict by reaching certain agreements between the parties.

6. To introduce the position of a local human rights commissioner, develop relevant acts of local rule-making that would clearly define his status, make appropriate amendments to the current Statutes of territorial communities, which will positively affect the effectiveness of his activities, and will also correspond to European traditions of good governance.

Keywords: local self-government, territorial community, human rights, cultural rights, civil society, public administration, European integration, democracy, decentralization, self-organization of the population, e-government, mediation, protection of human rights.